



KIJK DAAR !

De egel

De meeste mensen spenderen de avond lekker thuis op de bank. De kans dat je daar een egel ziet is klein. Desondanks heeft bijna iedereen wel eens een egel gezien, al is dat ook vaak plat op de weg. Wie 's avonds laat de hond uitlaat, of een egelvriendelijke tuin heeft, heeft een goede kans. Maar de beste kans heb je wanneer je weet hoe én waar je op moeten letten om een egel waar te nemen.

TEKST MEREL KLAARMOND EN DAPHNE BEZEMER

Afgelopen jaar vond het 'Jaar van de Egel' plaats. Een van de belangrijkste vragen: hoe gaat het nu met ons stekelige zoogdier? Het verzamelen van egelwaarnemingen is daar een goede methode voor. Door alle waarnemingen te verzamelen ontstaat een goed beeld van de verspreiding en stand van de populatie. Dit leerde ons eerder al dat het helaas niet goed gaat met de egel in Nederland. De egelpopulatie laat doorgaans een afwisseling van goede en slechte jaren zien, maar over de gehele periode 1994-2019 is er een afnemende trend te zien. Afgelopen jaar werd iedereen opnieuw opgeroepen om waarnemingen door te geven. Daar werd massaal gehoor aan gegeven: ruim 16.500 egelwaarnemingen werden gemeld!

Egels worden verreweg het gemakkelijkst in urbaan gebied waargenomen. Het is een echt stadsdier. Mogelijk zijn de kleinschalige, heterogene landschappen van de stad van positieve invloed, of wordt de stad als toevluchtsoord gebruikt tegen natuurlijke vijanden. Op de verspreidingskaart van de waargenomen egels uit 2019 vallen

de steden direct op. Egels werden hier in relatief hoge dichtheden waargenomen, met name in voor- en achtertuin. Tijdens het Egelweekend 2019 kwam meer dan de helft van de waarnemingen uit de tuin: van de 2.088 egelwaarnemingen werden er maar liefst 1.385 egels in de tuin gespot. Dit lijkt een belangrijke aanwijzing te zijn dat egels steeds meer te vinden zijn in stedelijk gebied en hier goed kunnen gedijen.

Omheiningen gooien echter roet in het eten. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, leggen egels heel wat kilometers af per nacht. Een schutting of een hek is een ondoordringbare barrière voor de egel, waarmee de verspreiding wordt ingeperkt. Daarom werd vorig jaar het project 'Egelsnelweg' gelanceerd; waarbij men wordt gestimuleerd om eenvoudig een doorgang van ca. 13x13 cm te creëren in de tuinomheining. Zo worden tuinen toegankelijker voor egels en kunnen ze zich gemakkelijker verplaatsen in het gefragmenteerde leefgebied. Door tuinen onderling met elkaar te verbinden voorkom je bovendien dat egels gebruik moeten maken

van de normale wegen, waar ze regelmatig worden doodgereden.

De stad is niet de enige biotoop waar de egel zich huisvest. Je kunt je beter afvragen waar de egel zich niet thuis voelt. In zowel 2019 als 2009, werden er slechts in enkele gebieden weinig egels waargenomen, met name in delen van Flevoland en de Veluwe. Hoewel hier sprake kan zijn van een waarnemerseffect, speelt de biotoop hierbij mogelijk een rol. Egels lijken zich namelijk minder thuis te voelen in grootschalige agrarische landschappen (Flevoland) en uitgestrekte (naald)bossen (Veluwe).

EGELS WAARNEMEN

Wie egels wil waarnemen slaat de winter over. Vanaf oktober/november trekken egels zich terug in een hibernaculum voor de winterslaap. Het is niet geheel onmogelijk om egels in deze tijd te zien, want elke 7 à 11 dagen worden ze wakker, blijkt uit onderzoek. Soms verlaten ze dan het nest om te eten of zelfs om te wisselen van winternest. Na het ontwaken in april/mei gaan egels direct op pad om de verloren vetreserves aan te vullen. Vanaf mei/juni doet het paarseizoen zijn intrede, het hoogtepunt van het jaar. Egels zijn dan volop actief en leggen grote afstanden af. Een warme zomeravond is dan ook het beste moment om egels te spotten. Het waarnemen doe je grotendeels met je oren. Lomp geritsel verradt een foeragerende egel, en bij luid gesnuif en gehijg kun je wel eens stuiten op twee egels in een paringsritueel.

▼ Egelsnelweg. Foto Jacksons Fencing



Het jaarlijkse hoogtepunt brengt ook nadelen met zich mee. In deze periode worden veel egels doodgereden. Tien jaar geleden werd dit aantal geschat op zo'n 135.500 doodgereden egels per jaar. Afgelopen jaar werden 2.523 dode egels gemeld, waarbij in 2.209 gevallen werd vermeld dat het om een verkeersslachtoffer ging.

SPOREN

Egels zijn nachtactief en worden dus zelden overdag waargenomen. Wel zijn er overdag sporen te volgen die zij gedurende de nacht achterlaten. Onder de duizenden waarnemingen van afgelopen jaar werden ook geregeld egelsporen gemeld, met name uitwerpselen. De uitwerpselen van egels zijn goed te herkennen aan de onverteerbare resten van insecten. De keutels zijn vaak niet erg groot. Ze zijn tot zo'n 5 centimeter lang, cilindervormig en donker van kleur. Ook kan er worden gezocht naar egel-

◀ Uitwerpselen egel (via Waarneming). Foto Geert de Lange

prenten. Egels zijn zoologangers en hebben bijna geen haar onder de voeten. Daardoor laten ze mooie, duidelijke prenten achter. De voorpoten zijn breder en korter dan de achterpoten, die smal en lang zijn. Aan iedere voet heeft de egel vijf tenen. Ook zijn de lange nagels meestal goed te zien op een voetafdruk. Minder makkelijk te herkennen, maar zeker niet onbelangrijk, zijn vraatsporen. Egels zijn onder andere dol op insecten. Opeengebroken, lege slakkenhuisjes kunnen wijzen op de aanwezigheid van een egel. Ook zijn egels niet vies van een stukje fruit of een eitje. Aangevreten appels of kapotte eierschalen kunnen dus wel eens de daad van een egel zijn.

Egelonderzoeker MEREL KLAARMOND is coördinator van de Egelwerkgroep, met DAPHNE BEZEMER als actief lid. De Egelwerkgroep is onderdeel van de Zoogdiervereeniging (zie ook www.egelwerkgroep.com).



*Heb jij een egel gezien?
Levend of dood? Geef dit
door via Waarneming.nl.*

JAAR VAN DE EGEL

Na de oprichting van de Egelwerkgroep eind 2018, gingen we met volle kracht 2019 in met het 'Jaar van de Egel'. Exact tien jaar na het laatste 'Jaar van de Egel'. Een goed moment om de activiteiten van tien jaar geleden nog eens te herhalen en de resultaten naast elkaar te leggen. Zo gingen de E-teams, opgericht in 2009, afgelopen jaar opnieuw van start. Deze teams bestaan uit forenzen die regelmatig hetzelfde traject afleggen en hierbij de doodgereden egels langs de wegen in kaart brengen.

De forenzen hebben tot nu toe in 2019 al ruim 270 doodgereden egels waargenomen. Tot nog zeker het eerste deel van 2020 tellen de E-teams door. De Egelwerkgroep verwacht de eerste resultaten van het onderzoek medio 2020.